

ВИХОВАННЯ ГУМАННИХ ЯКОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ БІБЛІОТЕРАПІЇ

Бібліотерапія – галузь діяльності на стику медицини і бібліотечної справи, пов'язана з активним заохоченням людини в читання ретельно підібраної літератури з метою її зцілення, чи вирішення особистих проблем. Стаття висвітлює форми та методи, які здатні зробити бібліотеку не тільки важливим освітнім закладом, а й надати студентові кваліфіковану психологічну допомогу.

Ключові слова: бібліотерапія, студенти, університет, бібліотека, книга.

Библиотерапия – сфера деятельности на стыке медицины и библиотечного дела, связанная с активным поощрением человека в чтении тщательно подобранной литературы с целью его исцеления или решения личных проблем. Статья освещает формы и методы, которые способны сделать библиотеку не только важным образовательным заведением, но и дать студенту квалифицированную психологическую помощь.

Ключевые слова: библиотерапия, студенты, университет, библиотека, книга.

Bibliotherapy is closely connected with medicine and reading, its aim is to involve people in reading literature which is chosen with the purpose to solve their personal problems. The article describes different forms and methods which makes library not only an educational organization but an organization which could give a student qualified psychology help.

Key words: bibliotherapy, student, library, university, book.

Щороку фахівцями вищої школи приходиться зустрічатись з новим контингентом студентів. Хто вони? Як сприймають життєві ситуації у стінах ВНЗ? Як складається їх спілкування? Як змінюються установки та цінності? Під впливом яких чинників відбуваються ці зміни, як у позитивну, так і в негативну сторону. В результаті дії визначних причин, особистість може рухнутися в соціальну безодню, чи навпаки, подолав вплив негативних життєвих обставин, зайняти гідне місце серед сучасників.

Студенти, аналізуючи життєві ситуації, майже всі відзначають, що події, які відбулися з ними, ведуть до зміни особистості. Відчувається вплив групи, зміна соціальних умов, зміна діяльності,

переоцінювання цінностей та життєвих ідеалів. Також студенти говорять про зникнення старих і появу нових установок, ломки стійких стереотипів, серйозних змін свого характеру. У студента-початківця відбуваються зміни в самій структурі особистості. То що ж це за зміна цінностей і ідеалів відбувається у молодій людині, коли вона набуває такого бажаного статусу, як студент?

Студентам, у режимі відкритих питань, запропонували визначити найтипівіші якості, що характеризували покоління їхніх батьків у студентському віці, якості притаманні сьогоденному поколінню молодих людей, а також, спробувати спрогнозувати риси молодішої генерації майбутнього. Узагальнюючи дані, виявились такі показники:

Якості минулого покоління

Чесність
Порядність
Доброта
Прагнення бути корисним суспільству
Комунікабельність

Якості сучасної молоді

Комунікабельність
Цілеспрямованість
Самовпевненість
Наполегливість

Якості майбутньої генерації

Комунікабельність
Безпринципність
Цілеспрямованість
Нахабність
Прагматизм

Так, для генерації батьків, за оцінками студентів були характерні переважно моральні якості. У теперішніх студентів переважають особистісно значимі характеристики (самовпевненість, наполегливість), а також, інтелектуально-вагомі (логічне мислення, інтелект, передбачення перебігу подій). Що стосується майбутнього, студенти прогноують посилення негативних моральних характеристик (жорсткість, бездушність, безпринципність) та професійно-значимих (ділова хватка, володіння сучасними технологіями) [7].

Таким чином, найбільша кількість опитаних студентів переконана, що головне в сучасному житті – бути активним, сміливим, рішучим, не покладаючись на чийсь підтримку, а навчаючись у ВНЗ, мають готуватись до затяжних боїв за місце під сонцем. Така поведінка передбачає енергійність, уміння швидко орієнтуватись в екстремальних ситуаціях. Отже, сьогодні студенти намагаються набути ті моральні характеристики, які, на їх погляд, допоможуть їм найближчим часом (10 років) утворити основу суспільних відносин. Здебільшого вони мають негативне моральне починання. Це визначається двома чинниками: з одного боку, економічною ситуацією, а з іншого – культурними трансформаціями, що відбуваються у країні [7].

То ж, цілком зрозуміло і справедливо, що на сучасному етапі стало більше приділятися уваги до проблеми виховання гуманних якостей у молодого покоління. Над цим питанням працювали й працюють у даний час фахівці з різних галузей: педагогіки, психології, філософії, соціології, етики, релігії. Проблема полягає в тому, що всі ці галузі, намагаючись виховувати повноцінно розвинену особистість, лиш частково торкають питання про формування гуманності саме в життєвих ситуаціях, а не десь за межами дійсності.

Оскільки, все-таки, саме навчання являється найважливішою і найскладнішою діяльністю для студентів, то ми вирішили, що доцільним буде намагатись впливати на свідомість студентів у тому місці, яке являється осередком спілкування й підготовки до занять – у бібліотеці. А якщо сказати вірніше, то студенти самі вибрали бібліотеку для задоволення своїх моральних потреб. Завданням бібліотекарів було знайти ті прийоми та методи, які б допомогли якомога більшої кількості читачів відчувати бібліотеку по-справжньому «своєю» бібліотекою. Причин цьому було декілька: по-перше, Чорноморський державний університет ім. Петра Могили (далі ЧДУ ім. Петра Могили) – єдиний у місті вищий навчальний заклад, де шкалою оцінювання є стобальна система (в усіх інших ВНЗ збереглася п'ятибальна система оцінювання). А ця причина зумовлює проведення в бібліотеці майже всього вільного часу. По результатам моніторингу, який проводили фахівці з

кафедри бібліотекознавства інституту культури, відвідуваність студентами вузівських бібліотек приблизно однакова. У ВНЗ із п'ятибальною системою оцінювання, в середньому, студент приходить до бібліотеки 3 рази на місяць. Виключенням стала лише бібліотека ЧДУ ім. Петра Могили, де в середньому, за місяць студент приходить до бібліотеки 6 разів; по-друге, в університеті відсутня психологічна служба, яка може надати студентові в разі необхідності психологічну допомогу. Це знов-таки зумовлює студентів, особливо тих, які приїхали з інших місцевостей і не мають у місті близьких родичів, шукати цієї допомоги в тому місті, де їм неодноразово допомагали. Велике навантаження в навчанні завдає стомленості, а невдачі в навчанні, чи в особистому житті приводять до стресів. Звичайно, що в такому вирі, молода людина може втратити деякі свої гуманні якості і придбати інші, навіть протилежні.

Як же в усіх цих випадках може допомогти бібліотека – структура, яка зобов'язана надавати допомогу в навчальному процесі? Ми вирішили вийти за ці межі, а в допомогу взяти вже досить відоме направлення – бібліотерапію.

У літературі зустрічається багато визначень терміна «бібліотерапія», відмінних деталями, але єдиних у тому, що ця галузь діяльності на стику медицини і бібліотечної справи, пов'язана з активним заохоченням людини в читання ретельно підбраної літератури з метою її зцілення, чи вирішення особистих проблем. Серед причин, з яких література може бути використана для «терапії духа», називають такі: відволікання від сумних думок, небажаних острахів, зняття байдужності чи нетерплячості, підвищення самокерування, спонукання до розглядання особистих проблем зі сторони [10].

Трохи історії. В казках «1000 і одна ніч» є епізод про те, як придворний лікар вилікував свого володаря, який страждав тяжкою хворобою й страхом, тим, що прописав йому перегортати сторінки книг. Відомий англійський лікар XVII ст. Т. Сангейдем радив своїм пацієнтам читати «Дон Кіхота». Вебер повідомляв про іншого англійського лікаря, який, як правило, приписував до рецепта: «Приймай по 3-4 сторінки з роману Смолета». Еразм Роттердамський хворів на таку недугу, як нариви на обличчі. Лікар радив йому читати що-небудь комічне. Розповідають, що Еразм Роттердамський так сміявся за читанням однієї книги, що один із наривів прорвався, після чого він невдовзі одужав [11]. Про цілющі властивості сміху, також відомо з найдавніших часів. Ще в Соломонових притчах було сказано: «Веселе серце благодійно як ліки, а сумний дух висушує кістки». Відомий лікар XVI ст., професор медицини у французькому університеті Монпельє, опублікував дві спеціальні книги про цей емоційний

стан людини: «Трактат про сміх», і «Моральні причини сміху». В 1537 році університет закінчив Франсуа Рабле, лікар, монах, письменник, який створив знамениту середньовічну енциклопедію сміху «Гаргантюа й Пантагрюель». Перу Чарльза Бела XIX ст. – англійського хірурга, спеціаліста з анатомії й фізіології нервової системи, належить декілька праць стосовно мімічних виявів сміху. Проблемами сміху цікавився і З. Фрейд, що відображено в його праці «Дотепність і його відношення до несвідомого». За Фрейдом – дотепність заощаджує психічну енергію і як стверджував давньоримський філософ Луцій Аней Сенека – продовжує життя. В 1977 році, радянський психоневролог О. Лук видав книгу «Гумор, дотепність, творчість». А в 1978 році, відомий американський лікар Раймонд Муді опублікував працю «Сміх після сміху: сила гумору, що зцілює». Німецький лікар Х.В. Гу-феланд XIX ст., автор книги «Мистецтво продовжити людське життя», писав: «...із усіх тілесних рухів, що потрясають тіло і душу разом, сміх є самим здоровим: він сприяє травленню, кровообігу, випаровуванню і загострює життєву силу в усіх органах». Сучасний лікар А. Зільбер, у книзі «Медична культура сауни» приводить дані про те, що для того, щоб нахмуритись, людині треба напружити 64 м'язи обличчя, а щоб посміхнутись – тільки 14. Біохімічні і нейрофізичні дослідження виявляють такі зрушення в організмі пов'язані з характером і силою сміху:

- зростання імуноглобулінів, позитивна дія на імунореактивну систему;
- зростання рівня ендорфінів, що забезпечують разом з іншими позитивними ефектами – болевгамовуючий;
- скорочення стресу, що супроводжується зниженням рівня катехоламінів.

Теоретичні аналізи були використані на практиці лікарем П. Адамсом, який в 1991 р. в Балтиморі, створив комуну, де хворих і просто розчарованих у житті людей лікують сміхом і увагою до них. На думку письменника Л. Карасьова, автора книги «Філософія сміху» – комічне й смішне дуже потрібно нервовій, хворій людині, тому що у сміха є важлива особливість – вигнати страх [5]. У США активно діють не менш ніж 7 центрів з вивчення і практичного впровадження бібліотерапії. Значні організації подібного роду існують у ряді європейських і азійських країнах. На медичних конференціях бібліотерапія висвітлюється як важлива частина традиційної медицини. У Фінляндії широко застосовується терапія поезією. У практиці бібліотерапії у Німеччині, після сеансів проводиться багатоаспектне анкетування для виявлення особливостей сприйняття ними книги. В цілому зарубіжними медиками й бібліотекарями, ця галузь діяльності розвивається вже досить

давно. Перше згадування самого терміна відносять до 1916 року. З того часу з'явилося безліч публікацій, а в деяких країнах, таких як: США, Польща, Германия, Фінляндія, ведеться навіть підготовка кадрів з цієї галузі [10]. За часів Радянського Союзу, дослідження з лікувального впливу книги на самопочуття людини почали проводити в 20-30-ті роки. Над цим питанням працювали в різні періоди вчені: М. Кутанін, Ю. Дрешер, Р. Скалер та ін.

Отже, бачимо, що психотерапевтичні методи дуже доречні в бібліотечній практиці. Тому що наші бібліотекарі, які звикли активно працювати з книгою і вмюючи її пропагувати, теж уже готові вступити в цю непросту галузь діяльності. Адже життя не стоїть на місці. Кризове становище, яке заторкнуло суспільство, дуже ускладнило процес особистісного становлення молоді людини. І реальність сьогодення примушують нас шукати нові форми роботи зі студентами.

Співробітники бібліотеки побачили свою задачу в наданні морально-психологічної допомоги адаптування до вузівського життя, в подоланні життєвих труднощів. Ведучим її направленням стала допомога саме засобами бібліотерапії. Нам відомо безліч випадків, коли студенти самі звертаються до бібліотекаря за порадою – що почитати, щоб відпочити й відволіктись від буденної праці. Дуже часто студенти звертаються з таким проханням після складання іспитів, перебуваючи у стані самотності, при відсутності друзів, нечуйному відношенні оточуючих, після невдалого кохання, перебуваючи при цьому в нервовому, стресовому, навіть агресивному стані (силу впливу стресу на здоров'я людини можемо виявити за допомогою тесту «шкала Холмса і Рахе для стресогенних ситуацій») [2]. Для таких студентів читання літератури іноді стає єдиним рятувальним колом. М.О. Рубакін зазначав, що читачів взагалі не існує, є тільки окремі читачі, окремі особистості з визначеними якостями. Суть питання не в книзі й читачеві, а взаємній відповідності. Звісно, в людях багато збіжностей, але є й розбіжності, тому одна й та ж книга може діяти по різному на двох неоднакових людей. Читачу треба допомагати так, щоб саме він, з його силами, особливостями розуму, понять, почуттів, волею, зацікавленістю, зміг би досягти своєї мети і своїми силами з'ясував і визначив сенс свого життя. Між читачем і книгою, яка йому більш за все подобається, завжди існує якась схожість, навіть спорідненість. Не кожна цікава книга подобається читачеві. Навіть визначні письменники не завжди подобались відомим письменникам. Наприклад, Л. Толстой ніколи не був у захваті від Шекспіра. Але в кожного читача є такі автори, які впливають на нього більше ніж інші. На читача сильніше за все діють ті якості автора, які є в наявно-

сті і в самого читача. Французький літературознавець Е. Геннекен дав таке формулювання: «На читача справляє найбільше враження та книга, психічні якості автора якої аналогічні психічним якостям даного читача». Таким чином, ще в 80-ті роки XIX ст. знавці книжної справи й педагогіки доводили, що за основу необхідно брати вивчення психологічних і соціологічних типів, по-перше – самих читачів, по-друге – книг. Треба дати читачеві будь-якого типу знайти книгу того ж типу. Так, читач конкретного типу мислення, вивчаючи книгу, викладену абстрактно, затрачає масу зайвих сил на її вивчення й засвоєння. І навпаки, читач типу емоційного буде просто засипати над книгою сухою, написаною без настрою. Самим простим засобом знайти цікаву книгу – є «копання в книгах», аж поки читач не наткнеться на ту книгу, яка відповідає психотипу даного читача. Але, те, що робиться навпомацки, повинно бути поставлено на наукову основу. «Підходити до людей не з видом бика з рогами на них направленими, а доброзичливо, звертаючи увагу, перш за все, на те, що може вас об'єднати з ними, а не роз'єднати» [3]. М.О. Рубакін свого часу сказав «Кожному читачеві – його книгу!». Цей вираз логічно асоціюється з бібліотерапією. Конкретного читача може позбавити від стресу далеко не кожна книга, а призначена саме цій людині. Таким чином, диференційний підхід до читача є звичайним для бібліотерапії і в цьому вона тісно стикається з бібліопсихологією. Бібліотерапія, являючись складовою частиною бібліопсихології, повинна будуватись з урахуванням аналізу типів особистості. Класифікація, приведена в бібліопсихологічному вченні Рубакіна стала класичною, він поділив їх на такі типи:

1. Індуктивні (ті, що мислять фактично);
2. Дидуктивні (від спільних передумов);
3. Схильні до конкретного мислення.
4. Схильні до абстрактного мислення.

Завдяки такій науці, як соціоніка, ми маємо сучасну типологію, по якій можна диференціювати і читачів, і книги. Соціоніка була розроблена литовською дослідницею А. Аугустинавічюте в 1978 р., на базі типології К.Г. Юнга. За Юнгом 4 основні психологічні функції: мислення, почуття, інтуїція, відчуття, у сполученні з двома загальними типами – інтровертним і екстравертним, дають 8 психологічних типів. Аугустинавічюте вдосконалила юнгівську типологію, відкрив закон дуальності (співвідношення повної психічної доповненості людей). Для нас цікаво те, що Аугустинавічюте співвідносить соціоніку і читання. При читанні книг, написаних рукою доповнюючого дуала, відпочивають. Письменники й художники з ідентичними типами сприймаються читачем і глядачем як люди з тонким інтелектом, здатні проникнути в саму суть. Якщо художні

твори, написані автором повно протилежного читачу типу, то на їх змісті дуже важко сконцентрувати увагу, а наукові й зовсім не зрозумілі. Як правило, улюблені книги – це книги письменників-дуалів. Аугустинавічюте дає немало прикладів типів письменників і персонажів. Якщо у читача є улюблені книги, то можливо виявити його соціотип. Уточнюючи юнгівську термінологію, «мислення» вона замінила на «логіку», «почуття» – на «етику», «відчуття» – на «сенсоріку», «інтуїцію» залишила без змін. 16 типів вона розподілила на квадри – групи найбільшого сполучення типів. Ідея залучення досягнень соціоніки до бібліотечного життя, була вперше запропонована В. Грачовим, який розглядав концепцію Аугустинавічюте з точки зору бібліотечних взаємовідносин [6]. Ретельно проаналізувавши психотипи і, порівнявши їх із персонажами та сучасними особистостями, маємо таку картину:

I квадра:

1. Інтуїтивно-логічний екстраверт (Дон Кіхот, Аліса, пошукач, безкінцеве очікування).
2. Сенсорно-етичний інтроверт (Дюма, Дущечка, посередник, лінива пристрасть).
3. Етико-сенсорний екстраверт (Гюго, Таїс, агресивна добродішність, ентузіаст).
4. Логіко-інтуїтивний інтроверт (Робесп'єр, Декарт, аналітик, Віра Павлівна, абстрактна справедливість).

II квадра:

1. Етико-інтуїтивний екстраверт (Гамлет, наставник, Маргарита, чарівний кошмар).
2. Логіко-сенсорний інтроверт (Горький, інспектор, Мальвіна, правила вірності).
3. Сенсорно-логічний екстраверт (Жуков, Македонський, Васса, маршал, експансія пристрасті).
4. Інтуїтивно-етичний інтроверт (Єсенін, лірик, Асоль, романтичні капризи).

III квадра:

1. Логіко-інтуїтивний екстраверт (Д. Лондон, Скарлет, підприємець, ніжна заощадженість).
2. Етико-сенсорний інтроверт (Драйзер, охоронець, Герда, іронічна відданість).
3. Сенсорно-етичний екстраверт (Цезар, Наполеон, політик, Лоліта, постійність різноманітності).
4. Інтуїтивно-логічний інтроверт (Бальзак, Критик, міс Марпл, спогади і роздуми).

IV квадра:

1. Логіко-сенсорний екстраверт (Штірліц, адміністратор, Мері Попінс, суворі любові).
2. Етико-інтуїтивний інтроверт (Достоявський, гуманіст, Золушка, тихе болото).
3. Інтуїтивно-етичний екстраверт (Гекслі, радник, Джулія Ламберт, чаруюча байдуність).

4. Сенсорно-логічний інтроверт (Габен, Майстер, Консуело, постиглий комфорт).

У середині кожної квадрати – найвдаліші інтертипні відношення: дуальні, активаційні, тотожні, дзеркальні [8].

Розуміючи сутність інтертипних відносин, цілком реально спрогнозувати, які книги варто «прописувати» читачам, і в яких стресових ситуаціях. «Дуальні» книги – «універсальні ліки», вони допоможуть у стані стомлення, самотності, психологічного дискомфорту, при відсутності близьких друзів, любові, взаєморозуміння, самоповаги, при почутті «нікому не потрібності». «Активаційні» будуть корисні в разі апатії, відсутності підтримки й схвалення, застою у справах, коли людину гнітить, має стан малозабезпеченого, безробітного чи після хвороби. Такі книги зарядять оптимізмом. «Тотожні» – допоможуть розібратись у собі, пережити критичний вік (як правило, в таких книгах герой – сильна особистість). «Дзеркальні» книги – цілющі при невпевненості в собі, занепокоєнні, зі заниженої самооцінкою. Якщо перефразувати вираз М. Рубакіна «Кожному читачеві його книгу», то мета бібліосоціоніки «Читачеві кожного соціонічного типу – його книгу» [6].

Як же узнати соціотип студента? Адже в нервовому стані, невірно підібрані книги можуть внести у психіку й розлад – лінивість, загострення хандричного настрою. Небажаними являються в бібліотерпії й ті книги, які потребують розумової напруги, твори з песимістичним змістом, а також твори, в яких йдеться про хвороби й лікування [11]. К. Юнг розподіляв людей, у першу чергу, на екстравертованих й інтровертованих. При психологічно благодійному кліматі, такі індивіди за своєю активністю майже не розрізняються. З підвищенням психологічного дискомфорту, одні – «інтровертуються», що називається «входять у себе», інші, на тих же умовах «екстравертуються» – стають помітно активними [4]. Ось як пропонує відрізнити екстравертів від інтровертів А. Аугустинавічюте за зовнішніми ознаками.

Екстраверти від інтровертів відрізняються не тільки своїми психічними властивостями, але й зовнішніми. Це можна помітити по обличчю й очам. Більш розвиненою половиною обличчя у екстравертів, як правило, є ліва частина і ліве око, в інтроверта – права частина і праве око. Коли спілкуємось з людиною, як правило, увага привертається активним оком, тобто дивимось не стільки на все обличчя, скільки на його активне око. Активна сторона обличчя частіше здається більш вузькою і більш довгою, активне око більшим і начебто більш осмисленим. Обличчя екстравертів більш рухомі і менш сковані, по ним видно, що людина може наказувати й вимагати.

В інтроверта особливим спокоєм відрізняється лоб. Іноді складається враження, що вони спостерігають «третім оком». Цікаво, що найтепліші, як і найхолодніші обличчя в інтровертів. Для екстраверта об'єктом орієнтації у зовнішньому світі являються оточуючі об'єкти й суб'єкти. Інший об'єкт має право бути таким, яким він бажає бути. Якщо він мені заважає, то я змінюю з ним відносини, а не сам об'єкт. Усі екстраверти боляче реагують на різні «перевиховування», змінення суб'єкта проти його волі. Об'єктом орієнтації в зовнішньому світі для інтроверта – є відносини й почуття інших людей. Зосередженість інтроверта – це занурення не в себе, а у відношення оточуючого світу. І якщо екстраверт у деяких ситуаціях починає активно діяти, то інтроверт лиш спостерігає, тому що не хоче і не може порушувати ситуацію. Типовий приклад зі студентського життя: після успішно складеного іспиту, екстраверти майже завжди незадоволені, що не встигли чогось довести й дочитати. Більшість інтровертів із таким само незадоволенням думають про те, що вони знали, але на іспиті не знадобилось. За допомогою критики за неповороткість, лінивість – інтроверта можна розворушити. Кожна необережна репліка про те, що він перестарався на довгий час відіб'є бажання будь-якої діяльності. Якщо екстраверта піддати критиці за недостатню активність, він стає агресивним, злим і незрозумілим [1].

Важливим у бібліотерапії являється також така риса, як уміння слухати людину. Слухання – це активний вольовий процес, це важлива частина професійної комунікації. Відсутність виразної демонстрації уважного слухання, може бути розцінено як зневага, гордовитість, небажання спілкуватись. А коли слухаєш уважно, неважко з'ясувати характер особистості, зацікавлення, до чого людина прагне. Бібліотекар здатний отримувати й віддавати зворотній зв'язок. Метою зворотного зв'язку є, перш за все, допомога оточуючим. Міжособистісне спілкування зі зворотнім зв'язком, допомагає підвищити його якість, хоч люди і не надають значення зворотному зв'язку, коли комунікація йде успішно. За допомогою спеціального тесту, можемо спробувати оцінити своє вміння слухати [14].

Для великої кількості студентів, існують труднощі в самовираженні. Чим менше в людині впевненості, тим більше він має схильність «ходити навкруги», перш ніж перейти до головного. В такій ситуації допоможе рефлексивне слухання – це процес, суттю якого являється прояснення змісту почутого [16]. В нереклексивному слуханні важливим прийомом є мінімальна підтримка. Навіть найкоротші фрази, типу: цікаво, добре, звичайно, розумію, будь ласка, ... сприймається як коротка відповідь і стимулюють

співрозмовника на подальше спілкування. Мінімальна підтримка особливо корисна, коли співрозмовник описує складну проблему й особливо ефективна, коли студентів важко.

Ось ті основоположні концепції та методики, із яких складається бібліотерапія.

На сучасному етапі, потяг до освіти й самоосвіти відчувається дуже сильно. Саме життя спонукає студентів озброїти себе знаннями. Між тим, спеціальна освіта повинна не заглушати, а доповнювати загальну. Ми намагаємось сприяти досвіду індивідуалізації самоосвіти, тобто найможливішого повного пристосування до особистості читача. Особливо мають для нас цінну ті читачі, в яких є сила почуттів, енергія, воля, чуйність, здібність не тільки бачити й розуміти оточуюче життя, але і відчувати себе у становищі іншого, брати до уваги чужі переживання – будь це чуже горе, чи чужа радість, любов чи ненависть, апатія

чи гнів. Чуткість, тонкість – це протилежність «дубінності», завдяки якій, навіть найвченіша людина більше схожа на грубу тварину. Чуйність лежить в основі любові до людей, вона ж заважає людині перетворитися в «товстошкіре». При наявності чуйності, будь-яка особистість, яка нею володіє, неначебно зливається з оточуючим життям, із людьми, із суспільством, стає виразником чогось великого, що навіть вище за нього [3].

М.О. Рубакін сказав свого часу [6]: «Ми повинні зробити бібліотеку живим організмом. Ми повинні зробити цей організм розсадником найкорисніших суспільних мікробів. Кожна книга повинна бути таким мікробом. Ці мікроби повинні летіти в усі сторони з цього нашого організму, і саме з нашою ціленаправленою допомогою. І не туди летіти, куди їх несе вітер, а туди, куди нам самим потрібно, щоб вони летіли».

ЛІТЕРАТУРА

1. Аугустинавичюте А. Соционика: Введение / Сост. Л.Филиппов. – М.: ООО «Фирма Изд-во АСТ», СПб.: Terra Fantastika, 1998. – 448 с.
2. Добротворский И.Л. Новейшие психотехнологии влияния на людей. – М.: «КСП+», 2002. – 240 с.
3. Рубакін Н.А. Избранное. – В 2 т. – Т. 2. – М.: «Книга», 1975. – 280 с.
4. Юнг К. Психологические типы / Под ред. В. Зеленского. – М. Издательская фирма «Прогресс-Универс», 1995. – 716 с.
5. Гончарова А. Смех – отличное лекарство // Библиотека. – 2000. – № 10. – С. 77-78.
6. Грачев В.И. Библиотечная соционика – новое направление изучения библиотечной жизни // Научные и технические библиотеки. – 1993. – № 7. – С. 18-30.
7. Смелянов В.В. Студенты об адаптации к вузовской жизни // Социс. – 2001. – № 9. – С. 77-82.
8. Исаева Е.Н. О соционической библиопсихологии и соционической библиотерапии // Библиотековедение. – 2000. – № 6. – С. 53-60.
9. Рослик Г.М. Немного о библиотерапии // Научные и технические библиотеки. – 1995. – № 7. – С. 65-67.
10. Скаллер Р. Библиотерапия // Библиотекарь. – 1965. – № 1. – С. 38.
11. Яковенко М. Формування інноваційної активності студентства (прикладний аспект) // Соціологія: теорія, методологія, маркетинг. – 2002. – № 1. – С. 153-164.
12. Мейжис И.А. Умение слушать // Научные и технические библиотеки. – 1994. – № 1. – С. 49-57.
13. Мейжис И.А. Рефлексивное слушание // Научные и технические библиотеки. – 1994. – № 2. – С. 38-48.

Рецензенти: д.пед.н., професор Мейжис І.А.
д.пед.н., професор Мещанінов О.П.

© Клименюк Н.В., 2009

Стаття надійшла до редакції 14.05.2009 р.